

Seksualhygiene i borgerlig og socialistisk belysning

Taler

Karl Evang

Dato

8 oktober 1932

Omstendigheter

Det Norske Studentersamfund

- 1 Det emne som er satt op til diskusjon iaften egnet sig kanskje best til behandling i en rekke forelesninger, forelesninger som da kom til å omfatte de forskjellige konkrete områder av seksualhygien. Man kunde således holde en forelesning om den seksuelle opdragelse, en om familiens og foreldrenes rolle for barnas seksualutvikling, en om overgangsårenes seksualitet, en om onani, en om den voksne alders seksualitet, en om kjønnsproblemene innenfor ekteskapet, en om preventive midler, en om abortus provocatus, en om veneriske sykdommer o.s.v. Omkring hvert av disse spørsmål er det i vår tid strid, med skarpe motsetninger, og man kunde ved å ta for sig et enkelt eller flere av disse områder
- 5
- 10 ganske utvilsomt også opnå å stille op mot hinannen de to synspunkter som rummes i foredragets tittel, den borgerlige innstilling overfor spørsmålene og den socialistiske.

- Til å gjennomgå endog ganske kort alle disse emner er det jo imidlertid i et enkelt foredrag dessverre ikke tid, og vil noen komme inn på spesielle punkter, er der også i diskusjonen anledning til det. I dette foredrag må jeg derfor innskrenke mig til å gi endel mere prinsipielle betraktninger, og bare hente endel eksempler fra de konkrete områder som jeg har nevnt.
- 15

- 20 Før vi går over til dette er det et par ting som det er grunn til å slå fast som utgangspunkt. For det første da den ting at nær sagt alle, uansett politisk oppfatning og uansett fagområde, for tiden innrømmer at det på kjønnslivets område er noe galt fatt. Overalt møter man uttrykk som seksuell krise, seksualnød. I aviser, tidsskrifter og bøker, i diskusjoner mann og mann imellem
- 25 drøftes de seksuelle vanskeligheter og deres forskjellige former. Først og fremst taler man om ekteskapets seksuallkrise og forstår derved ikke bare det voksende

antall skilsmisser og den stadig senere giftermålsalder, men kanskje ennu mere det faktum at stadig flere ektefolk erkjenner at ekteskapet ikke i seksuell henseende er tilfredsstillende. Man taler om ungdommens seksualkrise og

30 tenker da først og fremst på alle de vanskeligheter som reiser sig fordi ungdommen helt fra kjønnsmodningens inntreden og inntil ekteskapet kan inngåes, ialt ca. 12-15 år i en alder da kjønnsdriften er sterkest utviklet, vanskelig kan finne frem til noen tilfredsstillende form for kjønnsforbindelse. Denne seksualkrise opfattes på forskjellige måter alt etter som det er læger, prester,

35 jurister, psykologer eller almindelige mennesker, som betrakter den; men alle er som sagt igrunnen enige om at der på dette område er en utilfredsstillende tilstand, en krise, at noe gammelt er iferd med å dø, og noe nytt er iferd med å skapes. Naturligvis er det vanskelig å få noe virkelig levende oversiktsbillede av hvordan denne seksualnød ytrer sig. Dette er jo ting som de enkelte mennesker

40 oftest bærer på uten i synderlig grad å meddele det til andre. For mitt personlige vedkommende må jeg si at jeg ingen anelse hadde om de virkelige forhold på dette område før en ren tilfældighet førte mig inn i saken. Det var for vel 2 år siden at jeg begynte å redigere en lægespalte i et ukeblad med meget stor utbredelse, og i et av de første numre svarte jeg på et spørsmål om onani som var

45 reist av en av leserne. Jeg svarte da like ut hvad jeg mente om onanien, og fra der øieblikk av er der strømmet inn fra hele Norges land, fra ungdom og fra gifte, fra menn og kvinner, en voksende mengde brever, eller man kunde kanskje heller kalle det nødskrik. Ialt nærmer dette "materiale" sig nu 2000 slike dokumenter. De fleste av brevene inneholder spørsmål fra kjønnslivets område,

50 og de avslører et barbari som iallfall jeg inntil det tidspunkt ikke hadde trodd mulig: bundet og knekket livskraft og livslykke, mennesker i hopetall som går til grunne, unødig sykdom og lidelse, uvidenhhet og misforståelser på de enkleste og mest selvfølgelige områder når der gjelder kjønnslivet, og over der hele en angst- og skyldfølelse av uhyggelige dimensjoner. Jeg hadde et øieblikk tenkt å ta med

55 noen av disse brevene herved - endel av brevskriverne har gitt mig lov til å bruke deres brever som jeg vil - men jeg kom bort fra det igjen fordi jeg ikke kunde bestemme mig til hvilket av disse utallige områder jeg skulde ta frem, og hvilke jeg skulde sløife. På intet område er der en slik avgrunn befestet mellem der videnskapen nu vet på disse områder og der som er blitt den almindelige

60 befolknings eiendom. Intet steds har det lyktes så godt som her å holde den almindelige befolkning i åndelig ufrihet og uvidenhhet.

Den annen ting som de fleste også innrømmer, er at den seksuelle nød i stor utstrekning har sin årsak deri at det i kjønnslig henseende stilles krav til

mennekene som de under den nuværende livsform i vårt samfund ikke er istand til å opfylle, og videre at disse seksuelle krav er i høi grad bundet av tidligere tiders overleveringer. Det synes å være samfundsutviklingen og livet selv, som er i ferd med å sprengre disse gamle rammer.

70

La oss da ganske kort opsummere det som kan kalles det borgerlige samfunds seksualkrav idag, for at vi skal være helt klar over hvad vi taler om. Det borgerlige samfunds seksualkrav er: kjønnslig avholdenhet før ekteskapet, livslangt monogamt ekteskap, og uhindret antall svangerskap i ekteskapet. Kravet om
75 kjønnslig avholdenhet før og også kravet om trofasthet i ekteskapet gjøres sterkest gjeldende for kvinnens vedkommende, mens moralen for mannens vedkommende, som vi vet, er noe slappere.

80

Vi må videre være klar over den overmåte viktige kjensgjerning at disse borgerlige samfunds seksualkrav helt ut svarer til den kristne kirkes seksualkrav idag. Kirkens og samfundets syn faller på dette punkt sammen i alle hovedtrekk. Ganske visst har det borgerlige samfund nødtvungent begynt å innrømme at det finnes undtagelsestilfelle hvor disse krav ikke kan fylles, og det har f.eks. i sine lover tillatt skilsmisse på visse betingelser, har gitt syke kvinner adgang til å
85 forhindre svangerskap o.l., men stort sett preger de nevnte hovedkrav den almindelige samfundsopfatning. Og kirken er disse ideers varme talsmann, derfor må vi se litt nærmere på kirkens stilling i denne sak. Det skulde kanskje ikke være noen særlig grunn til å ga nærmere inn på disse den kristne kirkes seksualkrav, vi kjenner dem jo alle slik som de til stadighet prekes fra våre prekestoler og slik som de kommer til uttrykk i kristelige skrifter. Jeg vil allikevel
90 belyse saken ved å hente et par uttalelser fra den mann som kanskje klarest og mest konsekvent har utformet den kristne kirkes syn på disse ting i vårt land, nemlig professor Hallesby, bl.a. i sin bok "Den kristne sedelære", som er utkommet i 1928. Han sier for det første: "den eneste etisk berettigede form for
95 seksuelt samliv mellem mann og kvinne er ekteskapet", og videre:

100

"tilfredsstillelsen av kjønnsdriften er etisk berettiget kun innenfor et samliv som er stillet i forplantningens tjeneste. Og enhver annen form for tilfredsstillelse av kjønnsdriften er å betegne som utukt." Han sier videre: "har Gud skapt oss ikke bare som individer, men som samfundslemmer, så er det synd både for Gud og mennesker å påbegynne det seksuelle samliv før ekteskapet er både individuelt og samfundsmessig stiftet". Og tilslutt: "består ekteskapet i denne alsidige og udelte hengivenhet mellem de to, så følger derav med indre nødvendighet at denne livsforbindelse ikke bare må være monogam, men også livsvarig". I klarhet

.

Det er enkelte som spør: er det noen grunn for oss socialister til å beskjeftige oss med disse det borgerlige samfunds seksualkonflikter, med disse tegn på oppløsning av de gamle seksualformer? Dertil er for det første å svare at marxismens første oppgave jo uten videre er den å analysere det samfund hvori vi befinner oss. For det annet er å si at disse seksualproblemer jo ikke bare er borgerskapets seksualproblemer, men også i høi grad arbeiderklassens. I en viss forstand er det også på dette felt arbeiderklassen som lider mest under de nuværende forhold.

Som socialister betrakter vi de fenomener vi idag ser utspilles for våre øine under to forskjellige synsvinkler. Dels betrakter vi dem som en sund og naturlig frigjørelse fra det trykk som her har hvilt over befolkningene, dels betrakter vi dem som sykelige oppløsningsfenomener innenfor samfundsklasser som holder på å gå under. Innenfor arbeiderklassen kan man se en noe usikker holdning til disse spørsmål. Man kan se alle overganger, fra den helt reaksjonære kirkelige innstilling, gjennom småborgerlige anskuelser, til hel frigjørelse og forsøk på å skape nye former. Denne usikkerhet og vakling avbilder den økonomiske stilling hvori arbeiderklassen befinner sig. De lag hvor privateiendomsretten fremdeles spiller en dominerende rolle, arbeideraristokratiet, eller om man vil den småborgerlige del av arbeiderklassen, slutter sig helt op omkring de borgerlige seksualkrav. Innenfor det egentlige proletariat derimot, som hverken har noen privateiendom av betydning eller noen arv å etterlate, ser man at disse gamle seksualkrav næsten er ophørt å spille noen rolle. De sundeste former for seksualmoral ser man nettop derfor innenfor disse lag av befolkningen. Det tragiske er bare at de ytre vilkår jo overhodet ikke ligger til rette for utvikling av de nye former for kjønnsliv på en seksualhygienisk tilfredsstillende måte. Arbeider- og bondeproletariatet lever jo under slike ytre vilkår og holdes ofte i en slik uvidenhets at ikke endog de enkleste seksualhygieniske krav kan opfylles. Det er i disse lag av befolkningen således ingen sjeldenhet at det f.eks. bor opptil 3 generasjoner i et og samme rum, det hender at et ektepar aldri kan gjøre regning med å ha et samleie i et værelse hvor der ikke også er andre tilstede o.s.v. Særlig overophopningen i de trange boliger umuliggjør også en noenlunde tilfredsstillende seksualopdragelse, selv om de enkelte individer i sig selv ikke lenger føler sig så bundet av det gamle.

145 På den annen side ser vi altså fenomener som vi socialister uten videre betrakter som sykelige oppløsningsfenomener. Først og fremst er her å nevne den overseksualisering som man for tiden ser i den vesteuropeiske civilisasjon. Fordi området gir anledning til en så rikelig profitt, og fordi folks hunger på dette område naturlig nok er stor, er store deler av selskaps- og fornøielseslivet, av
150 magasinlitteraturen og delvis også av den mere alvorlige litteratur, i overordentlig grad seksuelt overbetonet. Vi finner derfor den yderste eiendommelige blanding av fortielse og hykleri på den ene side, og overerotisering på den annen. Det er almindelig blandt kirkens menn å stille tingene på hodet, og gjøre socialismen ansvarlig for de mange faktiske utskielser
155 som kan sees. I Hallesbys foredrag i Universitetets gamle festsal i 1931 gir han således socialismen skylden for dette. Først serverer han en av de vanlige løgner om Sovjetunionen, snakker om "den djevelske tortur" hvormed russerne søker å tvinge befolkningen til å bøie sig for den nye ukristelige moral. Hva er da denne nye moral? Jo, den sier til de unge: "Som du spiser når du er sulten, og
160 drikker når du er tørst, så skal du også stille din kjønnsdrift tilfreds. Om det skjer hos en elskerinne, hos gatens piker eller ved onani, det kan du selv avgjøre." Det kan kanskje være av interesse å gjøre oppmerksom på at socialismen innenfor det borgerlige samfund er en kampbevegelse, at den derfor overhodet ikke på noen måte hilser med glede den overerotisering som man i vår tid ikke sjelden ser
165 blandt ungdommen. Det krav som må reises og som blandt annet gjør at mange av de seksuelle forbindelser man i dag ser, ikke holder mål, er at hver seksuell forbindelse selvsagt må inngås med hele personlighetens innsats. Ingen må i en slik forbindelse bare være middel for den annen til opnåelse av lyst i øieblikket. Eller for å citere Lenin i hans bekjente uttalelser om kjønnsproblemet slik som
170 det gjengis i Klara Zetkins bok "Minner om Lenin": "Skjønt jeg er alt annet enn en mørk asket, forekommer de unges - og mangen gang også de gamles - såkalte "nye seksuelle liv" mig ofte å være rent borgerlig, en utvidelse av den borgerlige bordell. Alt sammen har ikke noe til felles med den frie kjærlighet slik som vi kommunister forstår den. Man kjenner sikkert den beryktede påstand at i det
175 kommunistiske samfund skal tilfredsstillelsen av kjønnsdriften, de seksuelle behov, være like så enkel og betydningsløs som det å drikke et glass vann. Denne "glass-vann-teorien" har gjort en del av vår ungdom gal, helt gal. Dens tilhenger hevder at den er marxistisk. Jeg betakker mig for en slik marxisme. Den berømte glass-vann-teorien holder jeg for fullstendig umarxistisk og oven i kjøpet for
180 usocial. I det seksuelle liv utfolder sig ikke bare det som naturen har gitt, men også det som er blitt til gjennom kulturen, enten det nu er høit eller lavt; Engels

har i sin bok "Familiens opprinnelse" pekt på hvor betydningsfullt det er at den almindelige kjønnsdrift har utviklet og forfinet sig til individuell
185 kjønnskjærlighet. Nå vel, tørsten vil stilles. Men vil det normale menneske under normale betingelser legge sig i sølen på gaten og drikke av en pytt? Eller av et glass hvis kant er fettete av mange lepper? Men viktigere enn alt er den sociale side. Det å drikke vann er virkelig individuelt. Til kjærligheten hører det to, og et tredje, et nytt liv kan opstå. Ikke så å forstå at jeg med min kritikk vil preke
190 askese. Kommunismen skal ikke bringe askese, men livsglede, livskraft også ved at kjærlighetslivet blir stillet tilfreds. Men etter min opfatning gir den overdrivelse av det seksuelle som nu hyppig kan iakttas, ikke livsglede og livskraft, den bare svekker."

195 Ser man hen til det samfund hvor nye økonomiske former er skapt og hvor også årsaken til å opretholde de gamle moralbud er bortfalt, vil man også se helt nye former for seksualitet. Enhver som kommer til Sovjetunionen vil sikkert bli slått av den veldige frigjorte kraft han møter hos befolkningen. Det er som man møter et gjeløst folkeferd, aktive, arbeidssomme, glade, uhemmede mennesker.
200 Dette bundet selvsagt først og fremst i vissheten om ikke lenger å være slaver under andre, men å arbeide for sig selv, men på den annen side har det også sikkert sin årsak i den friere individuelle livsutfoldelse som det muliggjør på alle områder, også det seksuelle. I hovedsaken vet vi at de nye seksualformer i Sovjetunionen består i en lettere adgang til å slutte og igjen oppløse
205 kjønnsforbindelser, godkjent av samfundet. Videre består det i at familien ikke lenger som hos oss søkes stillet i centrum, men i langt høiere grad er avløst av kollektiv. Ved siden derav har man også på planmessig rasjonell basis innlemmet kjønnslivet og alt som har med det å gjøre blandt samfundshygienens arbeidsområder. Spørsmålet om seksualivets former stilles ikke lenger på samme
210 måte som i det borgerlige samfund - som en individuell moral- og samvittighetssak - men også i høi grad som et spørsmål om samfundsmessig organisering og planmessighet. Man arbeider derfor konsekvent for utbygningen av barneforsorgen og mødrehygien, den seksuelle opplysning, kjennskapet til preventive midler, bekjempelsen av de veneriske sykdommer, av
215 de farlige kvaksalveraborter o.s.v.

Vesteuropeerne søker å fremstille dette som tøilesløshet og anarki. Og det er naturlig nok for individer som selv er så bundet, så hemmet som vesteuropeerne er det, og som personlig bare kjender frigjørelsen i form av et halvt pornografisk
220 fornøielsesliv, oftest med alkohol og prostituerte. Det er helt nødvendig at en

frigjørelse for dem må fortone sig som tøilesløshet. Enhver som har vært i Sovjetunionen vil kunne bevidne at det motsatte er tilfelle. Mens vi i vårt samfund på den ene side har seksualhykleri og seksualundertrykkelse, på den annen side pornografi og overseksualisering, så finnes i Sovjetunionen ingen av delene. Det er avløst av naturlig frihet omkring disse spørsmål. Mens vi hos oss på den ene side har det offisielle uopløselige monogami som det høieste ideal, og som følge derav på den annen side en blomstrende prostitusjon, så finnes i Sovjetunionen hverken det ene eller det annet. Prostitusjonen har således ikke lenger noen arbeidsvilkår. Den blanding av fornektelse og seksuell overophetning som vi kjenner, er avløst av selvfølgelighet og naturlighet. Det viser sig da også at menneskene ikke er akkurat slik som de kristne vil gjøre det til, vi er ikke på det seksuelle området belastet med arvesynd. Det viser sig på det nuværende utviklingstrin at seksuallivet, hvis man gir det friere tøiler, overhode ikke utarter, men tvertimot kommer inn i sundere former enn de vi kjenner. Det er f.eks. almindelig fra borgerlig hold å fremstille kjønnsforholdene i den første socialistiske stat slik som om kjønnsforbindelsene der vekslet fra uke til uke, næsten fra dag til dag, som om kvinnen som det heter går "fra hånd til hånd". Hva er den virkelige situasjon? Det viser sig, som jo forøvrig også seksualforskere i vårt samfund hevder i den utstrekning de ikke føler sig altfor bundet av de herskende moralkrav, at kjønnsforbindelser inngått av ganske unge mennesker, har tilbøyelighet til i mange tilfelle ikke å bli langvarige, mens kjønnsforbindelser inngått av folk i modnere alder, meget ofte blir langvarige og monogame, selv hvor det er adgang til skiftning. Det er også klart at så må være tilfelle. Ganske unge mennesker har ennå ikke avsluttet sin utvikling. Det vil derfor ofte hende at de vokser fra hinannen, utvikler sig i forskjellige spor, finner forskjellige livsmål. Anderledes blir det når en mere moden personlighet med noenlunde ensrettet interesse- og følelsesliv knytter en seksuelle forbindelse. Den vil da i langt flere tilfelle bli langvarig.

Socialismens holdning til seksualspørsmalene skulde altså være klar nok. Den må være motstander av den herskende morals seksuelle hykleri og seksualfiendtlighet, motstander av kristendommens dominerende innflytelse på dette område og av dens monopol på opdragelsen, motstander av de klasselover som på seksuelle områder rammer så mange, motstander av kvinnens underdanighet i ekteskapet. Den må på den annen side arbeide for bedre seksuell opplysning, kjennskapet til preventive midler, for frigjørelse fra den herskende ideologi på dette punkt. Dens hovedrettesnor her bør være: fjernelse og utryddelse av de fra svunden tid overleverte regler og av de metafysiske,

religiøse innslag seksualmoralen. I stedet må seksuallivet føres over på naturvidenskaplig grunnlag, byggende på kjennskapet til menneskenes biologi og kjønnsutvikling på det nuværende utviklingstrin.

- 265 Arbeiderbevegelsen må på den annen side ikke gjøre sig illusjoner. Man endrer ikke disse forhold bare ved tale og skrift, men kan i det hele ikke endre samfundets overbygning av regler og moralbud før det materielle grunnlag er endret som de bygger på. De økonomiske former som nu binder menneskene, må sprenges før de nye former for seksuallivet kan finne rimelige
- 270 utfoldelsesvilkår. Allikevel må socialismen i høi grad føre kampen også på denne front. Som Marx uttrykker det et sted, utvikler sig allerede i det kapitalistiske samfunds siste stadier spiren til den nye ideologi.

Kilde

- 275 Populært tidsskrift for seksuell opplysning, 1932.

Emner

Foredrag, Kultur, Sosialisme

URI

- 280 <https://www.virksommeord.no/tale/seksualhygiene-i-borgerlig-og-socialistisk-belysning>

285

290

295